

Heem-info

contact: 040 2016669 of 040 2014310

e-mail: secretaris@weerderheemvalkenswaard.nl

website: www.weerderheemvalkenswaard.nl

Rekeningnummer: NL82RABO0108210324 t.n.v. pennm HKK

Weerderheem is ANBI-vereniging Contributie: € 32.50

Heemkamer: Oranje Nassaustraat 8f, 5554 AG Valkenswaard, 040-2015055.

Open op dinsdag vanaf 20.00 uur en eventueel op afspraak.

mei
2020

U wilt het bestuur bereiken?

Henk Wessels	voorzitter	De Vlasakker 17	5555 LG	Valkenswaard	040-2014310
Sjef Tooten	secretaris	Franciscusdal 48	5551 CS	Valkenswaard	040-2016669
Wil Mesman	penningmeester	Stakenborgakker 47	5554 GV	Valkenswaard	040-2070363
Loet Visschers	vice-voorzitter	De Lathyrus 22	5552 PJ	Valkenswaard	040-2017453
Jeanne van Bree-Meurkens	bestuurslid	Valkenierstr. 122	5555 JE	Valkenswaard	040-2019018
Erwin van Oorschot	Bestuurslid	Hulstbeemd 29	5551 HP	Valkenswaard	040-8452950
Els Verbeek-Dielis	bestuurslid	Markt 56	5554 CD	Valkenswaard	040-2016313

Hoe is't ?

Bij het uitkomen van deze heeminfo hoopt en wenst het bestuur van Weerderheem dat ieder een goede gezondheid geniet. En dat alle bijkomende ongemakken enigszins te verdragen zijn. Tot ons verdriet echter lees je verderop dat een van de leden is overleden. Het leek even goed te gaan met Jan bij het verlaten van het ziekenhuis, maar het liep toch mis.

We hebben wel het een en ander fysiek gemist. Bv. onderscheiding Mart Wijnen, Koningsdag, 4 mei en 5 mei. Het is niet anders.

Dodenherdenking en Bevrijdingsdag blijken nog volop in de belangstelling te staan!

Zie bv. verderop bij 'Leven en Overleven in Oorlogstijd'; in de eerste meiweek verkocht Primera er veel.

Heeminfo mei

In deze rare tijd wil het bestuur één voornemen zeker uitvoeren: in contact blijven en communiceren met de leden.

Heeminfo en Heeminfo-extra

Daarom dat we plusminus elke veertien dagen iets van ons laten 'lezen'. Tussen twee Heeminfo's is er een 'Heeminfo-extra'. Het is spijtig voor de papieren-leden dat we die niet in de brievenbus bezorgen. Maar bij elke gewone Heeminfo zal dieë 'tus-sentijdse' worden toegevoegd voor deze leden.

Misschien heb je inmiddels een mailadres . . .

Deze mei-Heeminfo verschijnt 13 mei, Heeminfo-extra nr 2 op 27 mei.

Op zich is het geen probleem om algemene teksten te genereren.

Toch hebben we de werkgroepen gevraagd om 'iets van hún activiteiten' te delen. Dat geldt ook voor individuele leden. Werkgroep Tongval heeft dat meteen opgepakt met al tweemaal een dialectverhaal. Fantastisch.

Het bestuur wil vooruitkijken: een 'stip op de horizon' zetten.

Voor september hebben we enkele activiteiten. 'Open dag' en Heemreis. Doorgang daarvan is absoluut op zijn minst twijfelachtig. Maar 'helemaal niksdoen' is 'de dood in de pot'.

We stellen de activiteiten zo op, dat er simpelweg doorgeschoven kan worden naar . . .

De voorgenomen actie staat dan immers op papier en kan snel worden uitgevoerd. De werkgroepen zijn gevraagd voorstellen c.q. ideeën te leveren.

Annulé

Wat gaat bij Weerderheem niet door?

*De bijeenkomsten voor de lezingen en vergaderingen in mei.

*De openstelling van de heemkamer op dinsdagavonden tot september.

Bij noodzaak of specifieke bijzonderheid kan een lid of werkgroepafvaardiging op afspraak op de heemkamer terecht.

*Alle externe vergaderingen en activiteiten die met Weerderheem of een afvaardiging gepland waren tot na de zomervakantie.

*De Brabantse Heemdagen waren al annulé, nu weten we

dat ze in **2021 in Oirschot** gehouden worden; doorgeschoven dus.

*We doen altijd mee aan de Seniorenmarkt (26 september), maar: die gaat niet door.

Niet doorgestreept / nog even opengehouden . .

Activiteiten op de kalender met de deadline per wanneer daarover een besluit valt.

*Dinsdagopening heemkamer vanaf september. (deadline midden augustus)

*Zondag 13 september, 'open middag' foyer Carolus. (deadline midden augustus)

*Dinsdag 15 september, lezing 'Neutraal Moresnet, Drielandenpunt was ooit een Vierlandpunt' door Wil Coolen.

*Zaterdag 19 september, heemreis België: Moresnet, abdij Val-Dieu en Drielandenpunt. (deadline voor zowel 15 als 19 september: ook midden augustus)

*Dinsdag 20 oktober, lezing door Arthur de Vries en Han Smits 'Het legerkamp bij Oirschot 1832-1834'. (t.z.t. een deadline)

*Dinsdag 17 november, lezing Mathieu Franssen 'De Kartering van het Hertogdom Brabant'.

*Dinsdag 15 december 'combi' van ALV (Algemene Ledenvergadering) en verrassingsavond. Kortom: als het mogelijk is willen we vanaf september actie zien. Valse hoop?

Jan Bleijerveld

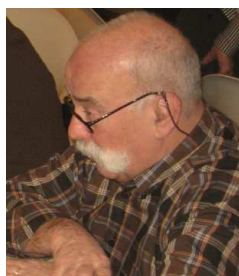
Jan Bleijerveld is op 4 mei 1937 geboren. Jan is overleden net voor zijn 83e verjaardag. Op zondag 3 mei, na eerst, naar het leek, het coronavirus te hebben verslagen.

Een van onze trouwste, zo niet dé trouwste, bezoeker van de heemavonden van Weerderheem.

Zeer geïnteresseerd en oplettend volgde hij de inleiders.

Vooraf en in de pauze was Jan altijd in voor gezellig contact.

Weerderheem wenst zijn vrouw Manny en de kinderen sterkte.

Mart Wijnen Lid in de Orde van Oranje Nassau

Vrijdag 24 april was de dag dat burgemeester Anton Ederveen zich in zijn felrode Fiatje opvouwde om aan zeer verdienstelijke Valkenswaardse inwoners een onderscheiding op te spelden. Maar je weet: corona verhindert dat

en verplicht iedereen om afstand van elkaar te houden. Op de foto zie je dat in uitvoering. De burgemeester komt met noodgedwongen stemverheffing in actie in de tuin bij Mart. ('Iederiin die hier moet zèn kumt altijd achterum.')

Het daadwerkelijk 'opspelden' vindt op een later moment plaats. In ieder geval is Mart in de cadeaus en bloemen gezet. En krijgt hij ook onze felicitatie. En let op de 'kadastrale perceelsbeschrijving vd Venstraat 42' in zijn linkerhand . . . Ja, je ontkomt in Valkenswaard never aan Weerderheem.

Op velerlei fronten, zeg maar in heel Valkenswaard, liet en laat Mart zijn neus zien. Dat ontstaat met name als je politiek fractielid en wethouder bent geweest. De onderscheiding dankt hij echter voornamelijk voor het vrijwilligerswerk bij de VOS, de zwemvereniging Watervrienden en de CDA-vereniging. We wensen dat hij er heel lang plezier van mag hebben!

Domper voor onze Weerderheem-lintjesdragers

Je weet, wie een onderscheiding heeft gekregen wordt telkenjare uitgenodigd voor een feestelijke bijeenkomst. Die 'lintjesdragers van ons' (Weerderheem, het zijn er teveel om op te noemen), hebben dat dit jaar moeten missen. Covid-19 stak ook hier een spaak in het wiel.

Et voilà

Ter compensatie - hetgeen niet zal lukken - staat hieronder voor al onze gedecoreerden een dialectverhaal van Tilly Wijnen-Firet. Ze brengt eerbetoon aan haar echtgenoot Martien Wijnen die ook lintjedrager was. (Dank je wel Tilly.)

2020-4-27 Koningsdag-Woningsdag

2010. Tien jaar geleje kreeg d'n dieje van ons, m'ne mèn's zugezeed, z'n Lintje. Wa war ik friit en zinnewèëgtig.

's Mèèreges vruug zat Martien in zonne ochtendjas an 't tuffelke bùite zonne krant te lèèze. Ik zeej: 'Kleede oe eige nog nie um?' 'Worvur?' zeej ie 'dè doe-k toch noit.' 'Naauw, umdè 't schòn weer is',

prebeerde ik nog . . . 'Niks, urst m'nne krant!
Naauw, ik m'nne mond mèr gehaauwe.

Umdè zonne koffie op war kwam ie nur binne vur 'n nèèj tas. Daor ging de bel. Hij zeej: 'Naauw al iemes an de deur? Laot mèr stòn, vrimd volluk. Iederiin die hier moet zèn kumt altijd achterum.' Tóch ging ik de gang in um de deur ope te maake, umdèk bèter wis. Daor ston de Burgemister mee ne grôte bos bloeme en z'n Oranje-Mini-ke, wà tie toen volges mèen vur 't uurst bij had. Lonneke, z'n steun en toeverlaot war d'r bij. Mèr ok 'Omroep Brabant' die alles filmde . . .
D'n onze in zonne ochtendjas wis nie hoe ie moes kèèke. En wis ok niet goe-d wà dèttie moes zegge, zu war ie onderstebove. Mèr d'n Burgemister war hil ontspanne en 't wier hil gemoedelijk. Wij wiere ùitgenodigd om op 't Gemintehuis te komme, wor ie 't Lintje zou krèège.

Ik moet zegge: wà war 't schòn allemol. Meej de keinder en klèen-keinder hebbe we 't dieje dag fijn gevierd. Unne onvergèetelijke dag! En unne schòn-ne film dur Omroep Brabant! Lotter han de klèen-keinder Joris en

Coby 'n verhaaltje in 'De Uitstraling': 'Wij hebben drie Opa's met een Lintje.'

Ja, hun opa van mama's kant, hun opa van papa's kant, daorbij hunne overgrutvadder van mama's kant.

Dè's zwetse, of nie?

Ze warre d'r wel gruts op en dè moet!

Ieder jaor ginne we nur 'Lavrijssen' vur de 'Oranje bitter'. Dees is 'n schònne traditie met alle 'geridderde' en partners. In de sfeervolle oranje-versierde zaol saome zèn mee meziek en vurlèèze en 't Wilhelmus zinge en tooste op de Kunning.

Behalleve in 2013, mee de Koning van de nèèje Kunning moesse we nur Börkel vur 't plante van de Koning Willem-Alexander bôôm. Ja, daor moeste toch ok bij zèn! Allinig, wà hebbe we toen de sfeer die we zôê gewend warre bij Peer en Rita gemist. Ieder jaor keeke we d'r nur ùit. Goei kliir an, Lintje op en saome zèn. Dán komde bùite en ge ziet de vrij-mèrt, daor paaste nie bij! Rap nur huis um aander, hendiger kliir an te trekken, liefst iet mee oranje. Schòn herinneringe . . .

Ja . . . herinneringe.

Dè bleft 't vur altijd vur mèen . . .

Mène gedecoreerde wor ik zu trots op ben is 'r vanaf 27 augustus nie mir . . .

Nie mir nur Lavrijssen op deze spciale dag.

Mèr vandaag kan niemes daor henne . . .

Meej Mart zonne verjaordag, 17 mert, begos 't 'r te naauwe, vanalles wier verbôôdi-je. Al iet irder, mèr naauw wier 't mèenus mee de Coronavirus! Peer en Rita waaue deze zommer stoppe mee hun fijne zaol/café. Die zèn d'r irder mee gestopt, ge mocht 'r toch al ni mir binne. Dees wete we allemol en hoef ik nie ùit te leggen.

Tien jaor geleeje, 't war gistere . . . En 't Lintje . . . ? Vanalles haj ik bedocht: ik ben 't kwèèt, ze hebbe 't weggehold, 't is kepot en weggeghôid.

Mèr nii, zôê ben ik toch ok wir nie.

Meej pèen in m'n hart truggestuurd, umdè ge dè ding in brùikliin hèt . . . Ge macht 'r 'n bedrag vur betaole, mèr ok dan blèft 't in brùikliin. Ik heb 'r 'n foto van gemokt. 't Etui mee de papiere en 't deuske, 't klèen speldje en de pepiere van 't trug sture d'r in.

Ik lèès urst de Oorkonde nog 's dur . . .

Ja, tien jaor geleeje . . .

Tilly Wijnen-Firet

'Leven en overleven in Oorlogstijd, Valkenswaard 75 jaar bevrijd'

Het laatste boek van Weerderheem, bij gelegenheid van onze bevrijdingsdag, werd op 13 september 2019 gepresenteerd. Er zijn er veel verkocht en we hebben financieel goed geboerd. Toch was er een stapeltje over. In de eerste meiweek hebben we de uitgave nogmaals aangerecommandeerd. 'Primera' aan de Eindhovenseweg verkocht er prompt ruim veertig.

Mochten er leden (of aanverwanten) zijn die als-nog belangstelling hebben . . . bij Primera liggen ze tot half mei (11.50 euro) en als er daarna iets overblijft: op de heemkamer.

Virusvrije-ontspanningsoefeningen

Wandelen/fietsen - natuurpoorten

Deze maanden nodigen uit tot fietsen en wandelen. In de regio. Er zijn overal rondom ons fietsrouten- en wandelroutenetwerken. Bovendien ook nog eens twee Brabantse Natuurpoorten: de Malpie en de Achelse Kluis, startpunten voor wandelen en fietsen. Ga regelmatig een frisse neus halen! Meer weten? www.natuurpoorten.nl.

Thuisblijven - heemgenieten

Blader dan eens in de boeken van Bernard van Dam. (1881-1958) uit Eerde. Hij kon goed tekenen en schrijven. Met zijn creatieve talenten heeft hij de cultuur, het werken en leven op het Brabantse platteland van een eeuw geleden vastgelegd. Velen kochten zijn boek (uit 1972)

'Het Brabants Dorpsleven'.

Het werk van Bernard van Dam is nu vastgelegd in 10 thematische boekdelen. Die zijn samengesteld door de bij ons bekende cultuurhistoricus dr. Gerard Rooijakkers.

In totaal 3.000 pagina's.

De digitale versie van Bernard van Dam's werk is via de website eenvoudig te bekijken en gratis te downloaden.

www.bernardvandam.com.

Dichter bij huis

Kijk naar de 'oude' filmpjes van de VOS op YouTube. Zoals deze bv.

<https://www.youtube.com/watch?v=bFbfh5JX-7k>

En nog zo wa

Het NGV (Nederlands Genealogische Vereniging) wijst op interessante informatie. Pest, honger, oorlog, criminaliteit en geloof in Brabant door de eeuwen heen. Het eerste deel van de stads- en dorpsbesturen van voor 1811 staan nu online op de website van het Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC). Ook al gratis . . .

Kijk bij www.bhic.nl.

Dommelen staat er natuurlijk weer met heel veel foto's op! Toets: www.bhic.nl - in mijn plaats - Dommelen - foto's.

Meer 'plaatjes kijken'? Eerder gaven we aan dat je oude foto's en ansichten kon zien op www.brabantsdorpsleven.nl.

Nieuwsbrief Brabants Heem

Voor de digitale leden wordt bij deze Heeminfo ook deze Nieuwsbrief toegevoegd. Niet veel nieuws erin, toch interessant

Activiteiten

*Zandpaden

In de vorige Heeminfo las je een oproep om deel te nemen aan een werkgroep om de lokale histo-

rische zandpaden in kaart te brengen en vast te leggen. Er is geen aanvulling gekomen op het drietal leden dat zich hiervoor had aangemeld. Kan nog. Eerst moet de crisis voorbij zijn voor er daadwerkelijk actie komt.

*Ontwikkeling Dommelland

Eenzelfde oproep. Leden die willen deelnemen aan één van de vijf werkgroepen (gemeentebreed, zie vorige Heeminfo) om, voor ons, te waken over de cultuurhistorische waarden van het gebied. Er wordt nog niets ondernomen van wege de crisis, maar er hebben zich evenmin mensen gemeld. We willen klaarstaan als het zover is.

*Zondag 13 september, 'open dag'

hkk Weerderheem in de foyer van Carolus.

Dat weekend is monumentenweekend. Van wege het bloemencorso was dat voor Valkenswaard een onmogelijkheid. Omdat het bloemencorso niet doorgaat plant het bestuur op die zondag een 'open dag' (=middag). Die activiteit staat in het meerjarenprogramma.

Het zal wellicht niet kunnen om op 13 september 'open dag' te houden. (Deadline midden augustus). We willen de invulling op papier zetten en hebben de werkgroepen en het bestuur gevraagd wat zij zouden willen presenteren. We kunnen dan op elk later moment (dit najaar mogelijk nog) die 'open dag' inrichten. Als er leden zijn met sprankelende ideeën hieromtrent: laat weten.

Heemreis 19 september 2020 of 2021

Lastig met die coronacrisis om iets te plannen. Jeanne had al voor de influenza-uitbraak de reis ongeveer uitgestippeld. Naar België, want die bestemming was aan de beurt. En toen . . . ja, wat te doen? **Het ziet er nu nog niet naar uit dat je dan met een groep op stap kunt.** Het was toen nog een half jaar voor 26 september. Het bestuur stelt veilige gezondheid boven alles. Je kunt wel de voorbereiding doen; met het zicht op betere tijden. Dus toch: een stip op de horizon en de reis uitgewerkt.

Jeanne heeft het nu zo geregeld dat alle afspraken voor de heemreis op 19 september die gemaakt waren, of nog moesten worden gemaakt, 'opgepakt' kunnen worden en volgend jaar (2021) uitgevoerd kunnen worden.

Dat geeft een verantwoorde zekerheid.

En . . . er is niet voor niks gewerkt.

Voor de komende tijd moeten we wel steeds een deadline aangeven voor een activiteit en de nodige basisafspraken maken.

Met deze insteek stellen we vast: als op zaterdag 19 september de heemreis niet kan doorgaan doen we deze reis volgend jaar, september 2021.

Deadline voor doorgaan in 2020: midden augustus.

In deze en komende Heeminfo's worden wel de reisdoelen van 19 september en onderliggende verhalen verteld.

Het **inschrijven en betalen** regelen we **later**, pas in augustus, als er zekerheid is van wel of niet doorgaan.

Bedenk steeds bovenstaande als je de info van de heemreis leest!

Heemreis Moresnet, België

Wat doen we op zaterdag 19 september?

---We bussen van Valkenswaard naar Abdijs Val-Dieu (Aubel, 20 km van Moresnet).

---Belgische koffie en Bels gebak bij die abdijs.

---Na de koffie krijgen we een rondleiding in de abdijs van één uur.

Er zijn restaurants bij de abdijs waar we na de rondleiding lunchen.

---Óp naar het 'musée Vieille Montagne' in Kelmis (over de zinkmijn).

---Rondleiding in dit museum van één uur.

---Instappen en met de bus naar het Drielandenpunt, Boudewijntoren en Vaals.

Alles bekijken, gezellig samenzijn, terug naar huis.

Wil Coolen geeft op 15 september een voorbeschouwende lezing en zal op 19 september op enkele plekken nadere toelichting geven.

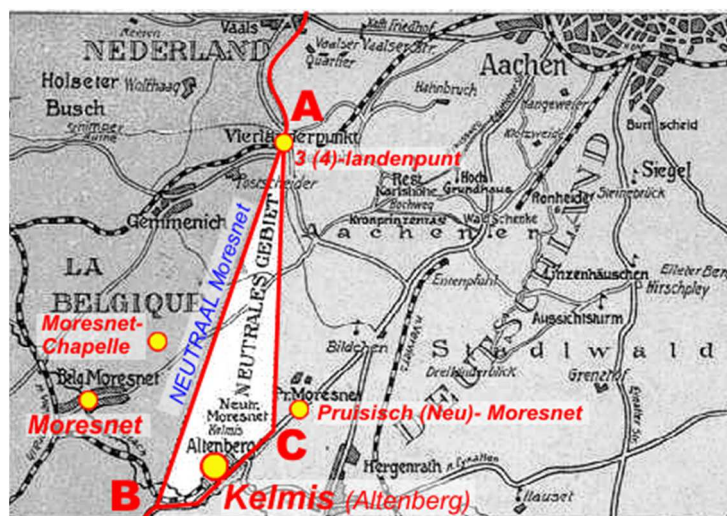
Over de reisdoelen kun je het volgende zeggen. Het gebied met de dorpen rond Moresnet is historisch interessant van wege de zinkertswinning. Het zinkmuseum 'Vieille Montagne' vertelt er alles over. Er wordt een prachtige, oude abdijs bezocht. Het drielandenpunt met de Boudewijntoren is altijd voldoende spectaculair.

Moresnet, waar ligt dat ergens? heemreisinfo

Wie op het ogenblik, ten zuiden van Vaals, Moresnet terug probeert te vinden, komt al gauw op de verkeerde plek terecht. Vrijwel alle herinneringen zijn verdwenen. Het Belgische dorp Moresnet ligt ten westen van de vrijstaat; Neu Moresnet in het oosten, eerst in Pruisen en nu in (Duitstalig) België. Neutraal Moresnet lag daar tussenin, als een taartpunt die bij Vaals begon en in het zuiden ophield op het midden van de rijksweg tussen Luik

en Keulen. Het dorp Kelmis was de hoofdstad. De grenslijnen waren kaarsrecht; soms liep de grens dwars door huizen heen.

Ingewikkeld, maar het wordt gaandeweg wel duidelijker.

Zink - zinkmijn?

Om de geschiedenis van de zinkmijn 'Vieille Montagne' te vertellen kun je beter bij einde beginnen. Die is bekend voor heemleden, en tamelijk nabij: de zinkfabriek Nyrstar in Budel!

Ja, Kelmis en Budel liggen in elkaars verlengde. Nyrstar is een wereldwijde metaalverwerkende onderneming, geregistreerd in Zwitserland met het hoofdkantoor in het Nederlandse Budel, genaamd Nyrstar Netherlands (Holdings) B.V.. In Budel is tevens Nyrstar Budel gevestigd. Dit bedrijfsonderdeel werd oorspronkelijk in 1892 opgericht door de gebroeders Dor.

Nyrstar heeft mijnbouw-, smelt- en andere activiteiten in Europa, op het Noord-Amerikaanse continent en Australië en heeft meer dan 4000 mensen in dienst.

Het bedrijf heeft een marktleiderspositie in zink en lood en andere basis- en edele metalen: essentiële grondstoffen voor de industrie.

Daarbij is zinkrecycling belangrijk, omdat de capaciteit van de zinkmijnen niet volstaat voor de groeiende vraag. Nyrstar produceert op jaarbasis zo'n 1 miljoen ton zink.

Sedert 2009 investeerde het bedrijf in onderzoek naar nieuwe mijnen en de ontginning. Met weinig succes; moeilijke jaren volgden met grote verliezen en hoge schulden.

In januari 2016 besloot Nyrstar de mijnbouwactiviteiten af te stoten om zich volledig te gaan richten op de zinksmelterij.

Toch probeert het bedrijf nieuwe ontginningen op te starten om de dure zinkverwerking te kunnen betalen.

In juli 2019 werd Nyrstar voor het grootste deel eigendom van Trafigura, een van 's werelds meest toonaangevende onafhankelijke handelsbedrijven in grondstoffen.

Terug naar de historie.

Waarom wil een mens zink en lood?

Zink en lood

Het mineraal zinkblende, ook blende of sfaleriet genoemd, is de belangrijkste bron voor de winning van zink. Het mineraal bestaat grotendeels uit ZnS, zinksulfide (sulfide is een ion van zwavel in oxidatietoestand) en bevat rond

de 67% zink. Het mineraal kan grote hoeveelheden ijzer bevatten. Cadmium kan ook in winbare hoeveelheden voorkomen. Sfaleriet komt regelmatig voor als verontreiniging in looderts.

Het erts loodglans

Zinkblende

Het mineraal galeniet of loodglans (ook wel galena) is een loodsulfide met de chemische formule PbS. Galeniet was bij de Babyloniërs al bekend, en bij de Romeinen was het een begeerde stof zoals het gebruik in de aquaducten aantoont.

Al in de Romeinse tijd werd in de buurt van La Calamine erts van lood- en zink gewonnen! De naam galena voor loodglans is van Romeinse oorsprong. In het oude Griekenland en Egypte werd het mineraal gebruikt in kralen, juwelen en grafurnen.

Oorsprong van het hele mijngebied

Het gaat, in ons heemreisverhaal, om het gebied dat ligt aan de zuidoostkant van de dorpskern van Blieberg, waarvan de naam 'blie' slaat op lood. Het ligt zo'n zes kilometer ten zuidwesten van het Drielandenpunt bij Vaals. De rivier de Geul stroomt door het gebied. De afzettingen van lood en zink liggen in de richting noordnoordwest-zuidzuidoost. Tijdens het Devoon hoopten afzettingen met een zinkconcentratie van 75 gram per ton zich op. De ertsen zijn afgezet in het dolomietgesteente uit het Onder-Carboon, dat net bovenop het Boven-Devonische gesteente rust.

Door bewegingen in de aarde werd dit opgestuwd en kwam het in aanraking met een minder zure en zuurstofrijke omgeving. Hierdoor ontstonden de sulfides loodglans, zinkblende en ijzerkies. Deze mineralen vulden holtes in het kalksteen. Een gedeelte van deze mineralen werd omgezet in zinkspaat en hemimorfiet. Tot aan Valkenburg aan de Geul werden deze ertsen aangetroffen.

In 1989 nog bij graafwerkzaamheden bij de aanleg van Thermae 2000.

Calamine is een historische naam voor een erts van zink. De naam calamine is afgeleid van 'lapis calaminaris', een Latijnse afgeleide van het Griekse 'cadmia', de oude naam voor zinkerts in het algemeen. De naam Kelmis, la Calamine in het Frans, komt hieruit voort. Zinkspaat, kalamijn, galmei en hemimorfiet zijn andere vaakvoorkomende woorden in deze branche.

La Calamine (Kelmis) en omgeving, geschiedenis

In 1980 vierde la Calamine haar 700e verjaardag. Er is een oorkonde uit 1280 waarin de plaats voor het eerst vermeld wordt. Ook de eerste vermelding van winning van lood- en zinkerts stamt uit die tijd, namelijk uit 1270. De 'heersers' in die tijd twistten over het bezit van de ertsgroeven.

De oudste vermelding van de mijn zelf is uit het jaar 1365. Jan van Wambeke, deken van het kapittel uit Maastricht, schreef dat hij rente van het Hertogdom Limburg had ontvangen vanwege de mijn van Bradersbergh.

De winning was op plaatsen waar de ertsgangen aan de oppervlakte komen. Naast dagbouw waren er vier schachten van dertig meter diep in de Braesberg oftewel Bleyberg, die uitkwamen in een 800 meter lange mijngang. De regio is rijk aan zware metalen, want er zijn dan meer groeven waar Zinkspaat werd gedolven, zoals in Völkerich, Welkenraat (Lantzenberg), Walhorn en Kelmis (Altenberg).

Een akte uit 1421 spreekt over 12 mijnen van zink, lood en ijzer.

Galmei of galamiet was belangrijk voor de messing-industrie (aanvankelijk in Aken, later in Stolberg).

Filips de Goede nam (als hertog van Brabant en Limburg, 1396-1467) 'Den alden kalmynberge' in beslag. (De exploitatie werd eerst verpacht, maar later, na 1600, door de landsheer in eigen beheer verricht.)

In 1427 verpachtte Filips de Goede, hertog van Bourgondië, de loodmijn voor een negende van de opbrengst en voor vijftien jaar aan drie mannen uit Aken: Jean Bernage en de broers Herman en Geryt Pael. Onder bewind van dit

driemanschap liep de mijn vol water.

Daarna kwamen er drie andere pachters: Jean van der Moer, Guillaume Nekens en Pierre Danckaerts. Volgens Jean de Dalhem, rentmeester van het hertogdom Limburg, pachtte dit tweede drietal nog in 1445.

Dan moet je ook controle houden vond de landsheer. Dus had een koninklijke controleur zijn standplaats in La Calamine. Er groeide ter plekke een nederzetting met (rond 1650) een eigen gemeentebestuur met een eigen schepensbank onder leiding van een drost.

In de eeuwen erna wisselden tegenslagen, zoals oorlogsverwoestingen en overstromingen, en voor- spoed elkaar af. Er werd toen vooral in het noorden van het huidige dorp gewonnen op de Braesberg, waar de ertslagen ongeveer een meter dik zijn.

Dan komt de Franse overheersing, waarna de zinkmijngeschiedenis vrolijk verder gaat. (een volgende Heeminfo). Van die Franse tijd één aspectje:

Met Bonaparte in de zinken badkuip

De manier van het winnen van zink in Moresnet was uniek. De uitvinder, Jean-Jacques Dony uit Luik, deed in 1810 Napoleon Bonaparte, toen 'zijn' keizer, een zinken bad cadeau met een kleine metalen cylinder waarin twee houtskooltjes konden branden, zodat het water niet koud werd; het bad ging later zelfs mee naar Moskou!

J.J. Dony wilde Napoleon paaien voor een concessie om metalen te mogen delven in een dunbevolkt gebied tussen Luik en Aken.

Abdij Val-Dieu in Aubel heemreisinfo

Geschiedenis van Val-Dieu

De abdij Onze Lieve Vrouw van Val-Dieu (Notre Dame de Val-Dieu) is een rustpunt in het hart van het land van Herve, binnen het bisdom Luik, oost-België. De abdij is een Cisterciënzer klooster, Orde van Cîteaux, en kent dus een lange geschiedenis. Val-Dieu dankt haar oprichting aan de Cisterciënzers.

De naam Cisterciënzers komt van de Latijnse vorm van de plaatsnaam Cîteaux (Cîteaux = Cisterum). In 1098 is de Orde der Cisterciënzers door Robert van Molesme in de abdij van Cîteaux in Bourgondië opgericht.

Robert van Molesme of Molême (1028 - 1111) was eerder succesvol abt in Molesme. Onder zijn leiding waren er in 1098 35 afhanke-lijke priorijen naar het voorbeeld van Molesme opgericht en andere nevenorganisaties en enkele priorijen van nonnen.

Robert van Molesme

In dat jaar, 1098, verlieten Robert en eenentwintig van zijn monniken Molesme met de bedoeling nooit meer terug te keren. Er was te veel onderlinge onenigheid op de abdij! Ze kwamen bij de burggraaf van Beaune terecht, graaf Renaud. Die gaf deze groep een verlaten vallei in een groot bosareaal. Daar stichtten ze de abdij van Cîteaux. Ze leefden er volgens de Regel van Benedictus. 'Ora et labora' was de lijfspreuk.

De eerste jaren van het klooster van Cîteaux waren erg moeizaam. Maar door de komst van Bernardus van Clairvaux veranderde dat

enorm. Bernardus leefde van 1090 tot 1153. Dus de oprichter Robert van Molesme is niet de meest bekende monnik van Cîteaux.

Dat werd Bernardus van Clairvaux (hij kwam uit Claire Vallée, verbasterd tot 'Clairvaux').

Bernardus van Clerveaux

Meer dan 700 kloosters werden binnen 2 eeuwen opgericht, waarvan Bernardus van Clerveaux er zelf 68 oprichtte.

Klooster Eberbach in Duitsland is er eentje van!

Klooster Eberbach (Kloster Eberbach) is een voormalig Cisterciënzer-klooster in de buurt van Eltville am Rhein. Het complex met zijn Romaanse en vroeg-gotische gebouwen behoort tot de belangrijkste monumenten van Europa.

Het stichten van nieuwe kloosters werd tijdenlang in de praktijk gebracht.

En dan arriveren we bij Val-Dieu

Heer Theodorus (Diederik) van Pietersheim stichtte een abdij in Hocht (Lanaken) rond 1180. (Pietersheim was een heerlijkheid ten noorden van Maastricht tot 1794, een leen van het graafschap Loon, dat ieder wel kent). Voor een abdij moet je bewoners hebben. Dus verzocht Theodorus de abt van Eberbach om een groep monniken te sturen. Die kreeg hij en ze bevolkten de abdij van Hocht. Het verhaal vertelt niet waarom, maar in 1216 trokken de monniken weg en kwamen in het land van Herve terecht. Hocht werd overgenomen door cisterciënzernonnen van St.-Salvator uit Aken.

De Abdij van Val-Dieu werd alsoo opgericht in 1216 door monniken die vanuit Eberbach via Hocht kwamen. Val-Dieu is een dochteronderneming van Eberbach en een kleinkind van Sint Bernardus van Clairvaux!

Een legende voegt eraan toe:

In de onbewoonde vallei was het leven zo vijandig dat de lokale bevolking hem 'Devil's Valley' noemde. De monniken die er zich vestigden noemden het in weerwil 'Valley of God'. En later werd de naam voor de abdij 'Notre Dame de Val-Dieu'.

Drielandenpunt heemreisinfo

Boudewijntoren

In 1970 werd de 33 meter hoge Boudewijntoren gebouwd op Belgisch grondgebied nabij het Drielandenpunt. Hij werd geconstrueerd uit twee voormalige Franse radarstations.

In 1993 werd dit bouwwerk afgebroken en er kwam een nieuwe toren met een hoogte van 50 meter met zowel een metalen trap buitenom als met een glazen lift.

Aan de voet van de Boudewijntoren wordt door middel van grenspaal 193 (1032 volgens Belgisch/Duitse nummering) de plaats van het echte Drielandenpunt gemarkeerd.

Het Drielandenpunt is bekend vanwege het samenkomen van 3 landsgrenzen én als het hoogste punt van Nederland. Tot 1919 was het Drielandenpunt zelfs een Vierlandpunt met 'Neutraal Moresnet' als vierde land.

In het begin van de vorige eeuw was er ook een vliegveld op het Vierlandpunt.

Nederland heeft één drielandenpunt: het Drielandenpunt bij Vaals. België heeft er drie. Behalve het eerdergenoemde, het drielandenpunt bij het Europamonument bij Ouren (België-Duitsland-Luxemburg) en het drielandenpunt bij Aubange (België-Luxemburg-Frankrijk).

Duitsland telt 7 drielandenpunten.

Het Drielandenpunt in Vaals, dé plek waar de grenzen van Duitsland, België en Nederland bij elkaar komen. Zo'n plek moet je bezocht hebben.

Het Drielandenpunt, de Vaalserberg, is het hoogste punt van Nederland! Dik 322 meter hoog! Het hoogste punt wordt door middel van drie pilaren aangegeven. Meteen valt de uitzichttoren op: de Boudewijntoren. Met de lift naar boven of heel sportief de trap nemen. Je hebt een fantastisch uitzicht over de 3 landen.

Taalles heemreisinfo

Ander land andere taal

In Aubel 'Frans', in voormalig Neutraal Moresnet 'Esperanto' en in Zuid Limburg 'Platdiets', een mix van Limburgs met Ripuarisch.

O wacht, we komen alleen in Limburg alleen in Vaals, daar spreekt men het Völser plat!

'Iesj moel (kal) heem jiddere daach plat. Dees sjproach mósse vuur zieë tse behauwe dursj 'r uvveral i Limburg tse jebroeeche. Deeste och mit?'

Aardig als we zijn geven we de vertaling:

'Ik praat thuis iedere dag Limburgs. Deze taal moeten we zien te behouden door haar overal in Limburg te gebruiken. Doe jij ook mee?'

Ingewikkeld dat Platdiets? Ja. Het wordt in een volgende Heeminfo nog wel eens uitgelegd.

Maar voor ons hoofddoel, Kelmis-Moresnet, is **Esperanto** de aangewezen taal. Jeetje, wat nou weer? Een korte duiding.

Op 13 maart 2015 vond aan de Universiteit van Amsterdam de eerste oratie in Esperanto plaats. Frederico Gobbo aanvaardde daarmee de leerstoel Interlinguïstiek en Esperanto.

Esperanto? Ken je dat? Wij ook alleen van de Engelbewaarder en van naam. Het is een taal.

Het idee van een gemakkelijke, internationale taal ontstond 400 jaar geleden. In 1629 geeft René Descartes in een brief zijn overpeinzingen over een internationale taal en introduceert het begrip interlinguïstiek (een perfecte internationale taal).

Esperanto ontstaat later, en is een 'kunsttaal'. Ontworpen door de Poolse oogarts Lejzer Zamenhof (1859-1917). Zijn doel was een logisch taalsysteem te maken dat heel gemakkelijk te leren is. Esperanto is inderdaad een relatief gemakkelijk te leren, politiek neutrale, internationale kunsttaal. In 1887 publiceerde Zamenhof het eerste boek over die taal onder het pseudoniem **Dr. Esperanto**, 'iemand die hoopt'. De titel? 'La internacia lingvo'. (= de internationale taal).

De taal werd echter bekend onder Zamenhofs pseudoniem en kreeg zo de naam Esperanto.

Deze taal heeft 23 medeklinkers en 5 klinkers.

Poolse arts Lejzer Zamenhof (1859-1917)

Esperanto wordt inmiddels in meer dan 120 landen gesproken en kent rond de twee miljoen sprekers. Er zijn wereldwijd twee miljoen Esperantisten! Er zijn ongeveer 25 duizend boeken in het Esperanto uitgegeven.

Esperanto moest de **nationale taal** worden van **Neutraal Moresnet!** Volgende Heeminfo meer.

Tot slot wat Esperanto-voorbeelden.

En je moet tot tien kunnen tellen natuurlijk:

0-nul	 Pomo	 Fenestro
1-unu	 Rozo	 Krajono
2-du	 Suno	 Plumo
3-tri	 Arbo	 Ĉapelo
4-kvar	 Birdo	 Leono
5-kvin	 Libro	 Hundo
6-ses		
7-sep		
8-ok		
9-nau		
10-dek		

En in 2008, honderd jaar na de oprichting van de Esperanto'staat' (oei, nu gaan we te snel . . . komen we ook op terug) werd in Rotterdam! dit eeuwfeest groots gevierd.

'Rotterdamo estas la kongresurbo en 2008' betekent: Rotterdam is in 2008 Congresstad. Het Wereld Congres Esperanto viert dat jaar het eeuwfeest.

In óns land wordt herdacht dat op 13 augustus 1908 in Kelmis (België) een 'Esperanto-staat' opgericht werd.

En als er in Rotterdam een feestje was, wie was dan immer een der grote fuifnummers? Precies: Jules Deelder.

Hij is daarom ook, enkele geschriften van hem, in het Esperanto vertaald!

Bv.

Rotterdam' -- la ne filminda.
Tro maltrankvilas ĝia fon'
Rotterdam' -- la senpasinta
sen fasadoj kun fronton'.

Rotterdam' -- sen romantiko
tenas blagojn for de si
sen inklin' al poetiko
sen babil' severas ĝi.

Filmkameronj ĝi mallogas
senpretende, sen graci'
Kie blokojn blok' apogas
en pala sun' rebrilas ĝi.

Rotterdam' ne imageblas
kiel kino-iluzi'
Rotterdamo ne filmeblas
Rotterdamo estas ĝi.

RO-TOWN MAGIC

Rotterdam is niet te filmen
De beelden wisselen te snel
Rotterdam heeft geen verleden
en geen enkele trapgevèl

Rotterdam is niet romantisch
heeft geen tijd voor flauwekul
is niet vatbaar voor suggesties
luistert niet naar slap gelul

't Is niet camera-gevoelig
lijkt niet mooier dan het is
Het ligt vierkant hoog en hoekig
gekanteld in het tegenlicht

Rotterdam is geen illusie
door de camera gewekt
Rotterdam is niet te filmen
Rotterdam is vééls te ècht